

פרופ' יהודה לוי תפקיד התורה שבכתב

מפתיע הבלבול המתגלה בציבור הרחב, ואפילו בציבור שומרי תורה, לגבי היחס בין התורה שבכתב והתורה שבע"פ, כאשר רואים בתשבי"כ את העיקר ואת התשבע"פ כתוספת מאוחרת. כאשר מראים להם שלפי התשבי"כ עצמה התורה שבע"פ קדמה בארבעים שנה לזו שבכתב, הם המומים, כמו שאני המום מהימומם.

תפקידה של התשבי"כ צריך בירור. הרש"ר הירש הסביר זאת על ידי משל במיוחד מוצלח לענ"ד, וכדאי להביא אותו בלשונו (שמות כ"א, ב):

"אכן, לא "הספר" הוא מקור המשפט היהודי, אלא דברי התורה החיים במסורת שבעל פה... לשונות המקראות שב"ספר" עשויות גם הן מעשה אומן במידה כזאת, עד שלרוב מרומזים בהן מושגי יסוד של החוק, כגון על-ידי ביטוי בלתי-מקובל, שינוי במבנה הפסוק, מקומה של מילה בפסוק, אות יתירה או חסירה וכיוצא באלה. הן לא מתוך הספר הזה עלינו לשאוב את החוק. הן לא ניתן הספר הזה בידינו אלא על מנת לשמש תזכורת ליודעי התורה, כדי שישמרו וירעננו בזכרונם, חדשים לבקרים, את ידיעת המצוות; וכן ניתן הספר בידי מורי התורה כמכשיר הוראה, על מנת לכרוך במקראותיו את מסורת התורה שבעל פה, וייקל להם לתלמידי בית המדרש לשנן בליבם תמיד מחדש את פרטי התורה שבעל פה על יסוד הרמזים שבתורה שבכתב המונחת לפניהם. יחס התורה שבכתב אל התורה שבעל פה כיחס התקצירים של הרצאה מדעית - שנאמרה בעל פה בשלמותה - אל ההרצאה שבעל פה. לגבי צוערי המדע, ששמעו את ההרצאות שבעל פה, מספיק ודי בתקצירים שבכתב, בשביל שיזכירו וירעננו לעצמם, תמיד מחדש, בכל עת ובכל שעה, את כל אותו מדע כולו. לרוב די להם במילה אחת, בתוספת סימן שאלה, סימן קריאה, קו, נקודה, מילה מודגשת וכיוצא באלה - לרענן בזכרונם סידרה שלמה של רעיונות, הערות, הסתייגויות וכו'. לגבי אלה אשר לא שמעו את ההרצאות מפיו של המורה, יהיו התקצירים כאבן שאין לה הופכין. אם ישחזרו את המדע מתוך התקצירים בלבד, ישקעו

בהכרח בטעויות מילים וסימנים וכיוצא באלה - אשר משמשים לתלמידים ששמעו את ההרצאות שבעל פה כציונים מאלפים לשם שינון תכני המדע ששמעו באוזניהם - אינם אומרים כלום לאלה אשר לא ישבו לרגלי המורה... התלמידים, אשר שמעו את דברי המדע מפי המורה, ישחזרו מתוך התקצירים את התכנים לאמיתם, אך לא ייצרו אותם מתוכם; ואילו ההדיוטות, אך גיחוך יעלה על פניהם נוכח הדברים הנראים בעיניהם כשעשועי היתולים שאין להם יסוד, וכחלומות שאין בהם ממש".

הרשי"ר הירש אינו מתייחס כאן במפורט למקרים בהם נוסח התשב"כ סותר את דברי התושבע"פ. בעניין זה פירסם עכשיו הרשי"ר קופרמן שליטי"א ספר חשוב מאוד, בו לא השאיר הרבה להוסיף לבירור הבעיה. רק נקודה אחת באתי כאן לעורר. הכתוב "עין תחת עין", כאשר ע"פ תשבע"פ הכוונה לממון, הוא אולי הדוגמה המפורסמת ביותר של סתירה כזו. אך אפילו כאן, התשב"כ עצמה הורתה לנו את הדרך. הכתוב: "ומכה נפש בהמה ישלמנה, נפש תחת נפש" (ויקרא כ"ד, יח) מעביר לידינו את המפתח: "דבר תחת דבר" היינו תשלומים. אולי התשב"כ בחרה בביטוי "תחת", אע"פ שהוא עלול להטעות, כדי ללמדנו שמעיקר הדין היה ראוי להעניש במידה כנגד מידה ממש, אך מסיבות אחרות ההלכה איננה כך.

מאיר מיארה

על הספר "פשוטו של מקרא" לרב יהודה קופרמן

מגמת פנינו בדברים הקצרים הבאים לא נסובה על סקירת תוכן מפעלו של הרה"ג ר' יהודה קופרמן שליטי"א כי אם להבטה מסויימת אל ספרו על "פשוטו של מקרא בשלימות וקדושת התורה". זאת, תוך נגיעה בנקודה אחת כבוחר לבנה המלמדת על הבנין כולו. הכוונה, "לגלוי תורת הסוד בפשוטו של מקרא".

טרם ניגש לעניין זה מן הראוי להקדיש מילים למה שיש בו להאיר מעט בין דפי הספר. על בירור סוגיית "פשוטו של מקרא" נשתברו קולמוסין ונסתבכו בה עקביהן של חוקרים שלומי אמוני ישראל ושל אחרים (ראה סקירה בספר לזכר קמין). אף שהוארו צדדים מרובים בבתי עקד ספרים, דומה שסוגיית במקומה עומדת, לכלל לימוד המתיישב על לב המאמין בקדושת התורה לא הגענו. נושא מורכב זה היה נחלת בתי חקר האוניברסיטאות, עולם התורה לא נתן אל ליבו לעסוק בסוגיית כרום חשיבותה וכשגב רעיונית עם הזהירות ועם עומק ים התלמוד ממנו ניתן לדלות אבנים לסול עליהם את השביל לחקרה.